

Problemstilling

forbindelse med de stadige kostnadsoverskridelser ved Statfjordutbyggingen har det blitt hevdet at oljeselskapene mangler økonomisk incentiv til å holde kostnadene nede (1) (2) (3). Det blir sogar antydnet at under de norske regler for petroleumsbeskatning vil det være direkte lønnsomt å la utbetalingene gå i været (3). Dette ville i så fall være en helt uakseptabel egenskap ved skattebestemmelsene.

I denne artikkelen blir det vist at den siste påstanden ikke er holdbar fra et bedriftsøkonomisk synspunkt. Hva gjelder den eventuelle mangel på økonomisk incentiv blir det videre hevdet at Petroleumsskatteloven (4) er effektiv med hensyn til å redusere oljeselskapets risiko for uforutsette kostnader. Derimot kan reglene virke mot sin hensikt dersom et av siktemålene er å stimulere til høy kostnadsbevissthet eller å oppnå dette og risikoreduksjon samtidig.

For et oljeselskap er det økonomisk sett 2 motvirkende faktorer ved en kostnadsoverskridelse. På den ene side oppstår en utbetaling lik merkostnaden. Den andre effekt er at kostnadsøkningen kommer til fradrag i skattepliktig inntekt, slik at skattebetalingen blir mindre. Er den første virkning mindre enn den andre, er kostnadsoverskridelse lønnsomt. Hvis den første effekten dominerer, vil økte kostnader gi lavere lønnsomhet. I de to følgende avsnitt diskuteres hvilket tilfelle norsk petroleumsskattlegging legger opp til. Deretter drøftes forholdet mellom beskatningsregler og målsettinger om risikoreduksjon og kostnadsbevissthet. Tilslutt følger en kort oppsummering.

Direkte utgiftsførbare kostnadsoverskridelser

Etter Petroleumsskatteloven betaler et oljeselskap ordinær inntektsskatt på 50.8% og særskatt på 25%. Ved særskattberegningen er skattegrunnlaget den skattebare inntekt ved ordinær inntektsskatt minus en friinntekt. Friinntekten utgjør 10% av investeringer foretatt de siste 15 år.

Avhengig av overskridelsens art vil merkostnaden enten være direkte utgiftsførbare eller aktiverbar. La oss først

Øyvind Bøhren, født 1949, er stipendiat ved Foretaksøkonomisk Institutt, NHH. Han har siviløkonomeksamen fra -73, videreutdanningsstudium i miljøvern ved Norges Tekniske Høyskole i -74, og avla NHH's Høyere Avdelings Siviløkonomeksamen (HAE) to år senere. Bedriftsøkonomiske modeller for analyse av Nordsjøfelter har vært et av hans arbeidsområder.

Kostnads-overskridelser og skatteregler i Nordsjøen

AV ØYVIND BØHREN

De store overskridelser av utgiftsanslagene på oljefeltene i Nordsjøen skaper med rette bekymringer på mange hold. Jo større kostnadene blir, desto mindre blir det igjen til inntekt for staten. Det har vært antydnet at skattebestemmelsene kan føre til mindre kostnadsbevissthet, og at de innebærer direkte oppmuntring til overskridelser. Det påvises blant annet i denne artikkelen at påstanden om at det vil være lønnsomt for bedriftene å la utbetalingene gå i været, ikke er holdbar fra et bedriftsøkonomisk synspunkt.

se på tilfellet med direkte utgiftsføring, og la kostnadsoverskridelsen få betegnelsen K. Skattepliktig inntekt reduseres med K i begge skattetyper, ingen ekstra friinntekt oppnås, og spart skatt er

$$0.508K + 0.25K = 0.758K$$

Siden kostnadsoverskridelsen er K, og da både denne og skattebesparelsen inn-

treffer i samme år, vil en direkte utgiftsførbare kostnadsoverskridelse være ulønnsom for selskapet.

Aktiverbare kostnads-overskridelser

Når merkostnaden aktiveres, må de resulterende avskrivninger fordeles over minimum 6 år både ved innteks- og særskattberegningen. En kostnadsøkning på K vil derfor medføre en spart inntektsskatt på $0.508K/6$ i hvert av de 6 første årene. Ved særskattberegningen oppnås i tillegg en fradragsberettiget friinntekt på inntil 10% av det aktiverte beløp i 15 år. Spart særskatt er derfor $0.25(K/6 + K/10)$ de 6 første årene og $0.25K/10$ de 9 siste.

Betingelsen for at selskapet skal tjene på å la kostnadene gå i været er at nåverdien av skattebesparelsen er større enn overskridelsen, dvs.

$$\sum_{t=0}^5 \frac{0.508K/6 + 0.25K/6 + 0.25K/10}{(1+r)^t} + \sum_{t=6}^{14} \frac{0.25K/10}{(1+r)^t} > K$$

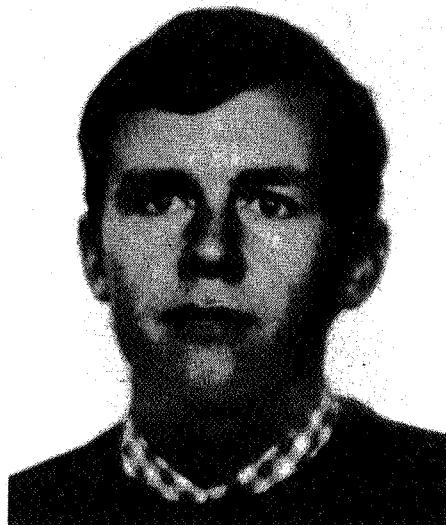
Denne ulikheten holder sålenge kalkulasjonsrenten r er mindre enn 3.5 prosent. Siden denne grensen ligger langt under enhver realistisk kalkulasjonsrente for Nordsjøinvesteringer, kan det fastslås at også i aktiveringstilfellet vil kostnadsoverskridelser være ulønnsomt for et oljeselskap på norsk sokkel.

Diskusjon

I det foregående ble det implisitt forutsatt at de skattebare overskudd før overskridelsen alltid er minst like store som de fradrag merkostnaden gir rett til. Holder ikke denne antakelsen, reduseres nåverdien av skattebesparelsen, og selskapet må bære en større del av kostnadsøkningen selv. Overskridelser som oppstår før feltet er i produksjon er et eksempel på dette.

En annen faktor som ikke ble diskutert i forrige avsnitt er endringer i pengeverdi. Imidlertid vil inflasjon redusere realverdien av skattebesparelsen fordi fradragspostene ikke kan justeres i takt med synkende pengeverdi. Tas det hensyn til dette, vil denne faktor, som den foregående, forsterke konklusjonen om at kostnadsoverskridelser er ulønnsomt.

En ting er å påvise at det ikke direkte er penger å tjene på å la kostnadene gå i været. Noe annet er å avgjøre hvor stort incitament selskapet har til å holde dem nede. En indikator på dette kan være den andelen av kostnadsoverskridelsen selskapet må betale selv. For å ha et sam-

menligningsgrunnlag, er det videre naturlig å betrakte et annet aksjeselskap som har hatt samme kostnadsøkning, men som skattlegges etter den ordinære skattelov (5). La oss kalle dette for industriselskapet.

Når merkostnaden utgiftsføres direkte, ble det foran vist at oljeselskapet betaler 24.2% av overskridelsen selv. Industriselskapet må dekke vel det dobbelte (49.2%).

Ved aktivering og avskrivning vil, som påvist, den andel oljeselskapet betaler avhenge av diskonteringsrenten. Det samme gjelder for industriselskapet. Med 6 års avskrivningstid (som er lavt for driftsmidler i industrien) vil industriselskapet spare skatt på 0.508K/6 i hvert av de 6 årene. Ved alternative diskonteringsrenter viser tabellen de andeler selskapene må betale av en kostnadsoverskridelse.

Rente, %	Andel betalt av oljeselskapet, %	Andel betalt av industriselsk., %
0	— 13.3	49.2
3.5	0	53
5	5	55
10	19	59
20	36	66

Som nevnt tidligere, vil altså oljeselskapet være tjent med å blåse opp kostnadene dersom diskonteringsrenten er mindre enn 3.5%. Er den null, oppnås 13.3% av kostnadsoverskridelsen som ren gevinst, da staten betaler 113.3% i form av redusert skatt. Heves renten til 10%, er statens andel 81%, mens den er 64% ved 20% diskonteringsrente. Et realistisk nivå på diskonteringsrenten ligger trolig et sted mellom 10 og 20%.

Industriselskapet betaler selv omlag halvparten av kostnadsoverskridelsen hvis renten er null, stigende til 66% ved 20% rente (vanlig brukt kalkulasjonsrente ligger trolig rundt 10%). En merker seg her at sammenlignet med oljeselskapet er industriselskapets andel temmelig uavhengig av diskonteringsrenten.

Utfra dette er det trolig at oljeselskapet vil betrakte omlag en fjerdedel av kostnadsoverskridelsen som egenandel, mens staten dekker de resterende tre fjerdedeler. Denne andel er knapt halvparten av det et selskap på land må betale.

Det synes vanskelig å gi noe entydig svar på om dette er en rimelig eller riktig ordning. Dersom et av formålene ved skattereglene er å redusere den spesielle risiko oljeselskapene står overfor i form av uforutsette kostnader, bidrar statens store andel til å oppfylle denne målset-

ting. Hvis det derimot er et siktemål å stimulere til høy kostnadsbevissthet ved oljeutvinning eller til en like stor påpasselighet overfor påvirkbare kostnader i Nordsjøen som på land, kan Petroleumsskatteloven virke mot sin hensikt.

Det mest trolige er vel et ønske om å få oppfylt begge mål samtidig, noe også forarbeidene til loven gir inntrykk av (6, ss. 12—13). I så fall indikerer analysen at under dagens system kan dette være to uforenlige krav.

Oppsummering

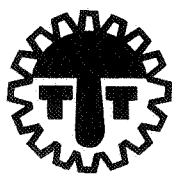
Fra et oljeselskaps synspunkt vil en kostnadsoverskridelse være fordelaktig så lenge denne er mindre enn den skattereduksjon som oppnås. I denne artikkelen har et enkelt bedriftsøkonomisk lønnsomhetsresonnement vist at dette aldri er tilfelle for kostnadsarter som er direkte utgiftsførbare. Dersom merkostnaden aktiveres og avskrives, vil en overskridelse bare gi gevinst hvis kalkulasjonsrenten er mindre enn ca. 3.5 prosent. Siden denne grensen ligger langt under det som er vanlig for Nordsjøinvesteringer, kan det fastslås at et oljeselskap på norsk sokkel ikke er tjent med å la kostnadene gå i været.

Oljeselskapet må betale omlag en fjer-

depart av kostnadsoverskridelsen selv, mens et selskap som opererer på land må dekke vel det dobbelte. Dersom en slik forskjellsbehandling begrunnes utfra spesielle risikoforhold i Nordsjøen, virker Petroleumsskatteloven etter sin hensikt. Er siktemålet å stimulere til høy kostnadsbevissthet eller å oppnå både dette og risikoreduksjon samtidig, er det tvilsomt om loven fungerer slik den er ment å gjøre.

REFERANSER:

- (1) «Fordyrelsen minsker statens skatteinntekter». Uttalelser fra stortingsrepresentant Rolf Presthus i *Aftenposten* 23.9.78.
- (2) «Finansdep. bekrefter — Staten betaler Statfjord B: Oljeskatt-systemet er altfor dårlig». Halvor Elvik intervjuer direktøren for Oljegruppen i finansdepartementet, Kjell Mathiesen, i *Dagbladet* 25.9.78.
- (3) «Private oljeselskap tjener millioner på overskridelsene på Statfjord B!» (Første-sideoppslag) og «Staten taper 3.5 milliard på Statfjordøkningen. De private selskaper tjener på økte utgifter». Artikkel av Egil Ulateig i *Ny Tid*, 4.10.78.
- (4) Lov om skattlegging av undersjøiske petroleumforekomster m.v. av 13.6.1975.
- (5) Lov om skatt av formue og inntekt av 18.8.1911.
- (6) Om lov om skattlegging av undersjøiske petroleumforekomster m.v. Odelingsproposisjon nr. 26 (1974—75).

Vi utfører alle oppdrag – store som små – i boktrykk og offset til akseptable priser og leveringstider.

BOKTRYKK-OFFSET

TANGEN Trykkeri

Holmestrandsv. 92, 3000 Drammen
Tlf.(03) 81 94 90